

Izvorni znanstveni članak
070(497.5)“2004/2005”:061.1(4-67 EU)
Prilmljeno:18. srpnja 2006.

Europska Unija u hrvatskim dnevnim novinama: *avis* – *odgoda pregovora**

SANJIN DRAGOJEVIĆ**
IGOR KANIŽAJ***
IVANA ŽEBEC****

Sažetak

Pristupanje Hrvatske Europskoj Uniji u hrvatskim je dnevnim novinama prikazano kao jedan od najvećih vanjskopolitičkih događaja u posljednjih nekoliko godina. To najbolje potvrđuje ukupan broj objavljenih tekstova u razdobljima koji su predmet ove analize (pozitivan *avis* i *odgoda pregovora*) kad je u četiri analizirana mjeseca 2004. i 2005. godine objavljeno ukupno 1523 tekstova u trima analiziranim dnevnim novinama (*Večernji list*, *Jutarnji list*, *Vjesnik*). Bez obzira na razliku u profilu novina, kad se govori o razlikama o izvještavanju, više su posrijedi nijanse nego bitne razlike, što pokazuje da je praćenje procesa pridruživanja Hrvatske Europskoj Uniji tema koja nije samo etabrirana, nego i medijski i politički provjerena. Analiza sadržaja triju hrvatskih dnevnih listova potvrđuje kako se Europska Unija predstavlja kroz politički okvir, dok cijeli niz ostalih relevantnih tema u hrvatskim dnevnim novinama ostaje zanemaren.

Ključne riječi: Europska Unija, analiza sadržaja dnevnih novina, hrvatski mediji

* Tekst je rezultat rada na međunarodnom projektu ‘*Eastern Enlargement-Western Enlargement. Cultural Encounters in the European Economy and Society After Accession*’ unutar Šestoga okvirnog programa Europske Unije koji je započeo 2004., a završit će 2007. godine. Svrha projekta je znanstvena identifikacija različitih susreta ‘istočnih’ i ‘zapadnih’ ekonomskih kultura u gospodarstvima novih i pridruženih članica EU-a. Voditelj projektnog tima u Hrvatskoj je dr. sc. Drago Čengić s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar kojemu se zahvaljujemo na dopuštenju za objavljivanje rezultata istraživanja.

** *Sanjin Dragojević*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.

*** *Igor Kanižaj*, asistent na Fakultetu političkih znanosti, Zagreb.

**** *Ivana Žebec*, Institut Ivo Pilar, Zagreb.

*Dan kad je Vijeće ministara odlučilo odgoditi pregovore s Hrvatskom
ostat će u povijesti modernoga hrvatskog kapitalizma zabilježen kao
“crna srijeda!”*

Jutarnji list, 23. ožujka 2005., str. 16

1. Širi europski kontekst

Teoretičari koji promišljaju trenutačnu dinamiku europskih integracijskih procesa suočeni su s trima zbivanjima, koja svakako pridonose pojavi opasnih napuklina, pa i prijetnji, na svodu buduće Europe. Ponajprije se moraju spomenuti ne samo dugotrajnost i poteškoće koje su pratile proces definiranja Europskog ustava, nego razočaranje koje je uslijedilo kad građani dviju zemalja (koje su najutjecajnije među članicama) na referendumu nisu prihvatili sadržaj i odredbe ovog sudbonosno važnog dokumenta. Šok je svakako bio velik jer je u Francuskoj 29. svibnja 2005. 56% građana odbilo prihvatiti Ustav, dok je taj postotak samo par dana kasnije na referendumu u Nizozemskoj bio i viši, 61,6%.

Većina je analitičara suglasna u ocjeni da treba naglasiti neadekvatnu ulogu medija u populariziranju i objašnjavanja cijelog procesa, temeljnih dokumenata kao i (pozitivnih) posljedica koje samim procesom prihvaćanja slijede za zemlje Europske Unije u cjelini i svaku pojedinačno. Europsko stanovništvo, nespremno za referendum, izrazilo je, poglavito u slučaju ovih dviju zemalja, visok stupanj nesigurnosti i otpora daljnjem širenju ovlasti i snage te europske nadnacionalne superstrukture želeći sačuvati veliki dio civilizacijskih društvenih stečevina (Francuska) ili obrazlažući to relativno dobrim internim (nacionalnim) razumijevanjem suvremenih globalizacijskih procesa i sposobnošću adekvatnog odgovora koji se prije svega opet vidi na razini zemlje (Nizozemska) (MacCormick, 2005.: 96).

Još se jednom pokazala točnom tvrdnja Philipa Schlesingera (Schlesinger, 1993.: 67) koji je rekao da je najveći problem europskog razvoja u “stvaranju kolektivnog identiteta za različite skupine stanovništva među kojima u biti nacija i državotvornost ostaju ključnim načelima sociokulturne i političko-ekonomske kohezije. Otud upravo zemlje Europske Unije jasno naznačuju ograničenja komunikacijske politike koja bi se u bitnome bavila europskim temama jednostavno nadilazeći nacionalno viđenje i njihovu interpretaciju.” Posljedica toga je, dakako, nepostojanje europskoga medijskog prostora koji ne bi samo trajno određivao važnost pojedinih europskih inicijativa na posve drugoj značenjskoj i prezentacijskoj razini nego što se to danas čini, nego bi imao znatno širi i djelotvorniji utjecaj na ključne odluke koje se tiču građana Europske Unije. Njihova je nemoć vrlo uvjerljivo posvjedočena upravo postupkom prihvaćanja odnosno odbijanja Europskog ustava.

Drugi problem koji potresa Europu u cjelini, osobito integracijski proces, jest tzv. imigracijsko pitanje koje danas, na žalost, katkad nepotrebno dobiva elemente otvorenih ili prigušenih sukoba, prestanka dijaloga, nerazumijevanja i neprihvatanja Drugoga. Sve su to, nesumnjivo, upozoravajuće i zabrinjavajuće pojave koje svjedoče o razmjernom neuspjehu politika interkulturalne komunikacije i integracije unutar pojedinih zemlja Europske Unije. Bilo da je riječ o multikulturalizmu, interkulturalizmu, transkulturalizmu, kulturnom pluralizmu ili zastupanju kulturne raznolikosti kao krovnom pojmu koji ih sve ujedinjuje i aktualizira, svjedoci smo proširivanja komunikacijskih procjepa među kulturnim, etničkim i vjerskim zajednicama koje čine izrazito miješano i diverzificirano stanovništvo zemalja Europske Unije, pri čemu se ti procesi usložnjavaju i šire (Dragojević, 1999.: 77-90). Bez obzira na procjene internih sposobnosti za prihvaćanje novih stanovnika zbog strukturnih potreba i problema, ponajprije starenja stanovništva, riječ je o ireverzibilnom procesu unutar kojega su i nove članice Unije postale zemlje imigracijskih tokova (primjerice Češka Republika). Osobito opterećuje činjenica pojačane europske bojazni da će u kontinentalnim uvjetima, poglavito unutar zemalja članica Unije, porasti djelovanje međunarodnoga terorizma, te da će osjećaj socijalne i fizičke sigurnosti zamijeniti onaj nesigurnosti i straha.

Opet se pokazuje da europski mediji nisu dorasli ni ovim konkretnim i svakodnevnim pitanjima. Medijski programi i sadržaji koji bi imali nacionalni, ali i nadnacionalni karakter, a bavili bi se navedenom problematikom na razumljiv i europskom građaninu prihvatljiv način, rijetki su, a specijaliziranih gotovo da i nema. Jednako tako rijetki su i mediji koji bi bili ponajprije orijentirani na problematiku manjina, novih i starih, kao i marginaliziranih skupina stanovništva. Nedavna zbivanja u nizozemskim i francuskim gradovima pokazuju da prigušene socijalne tenzije mogu, kad izbiju, biti izrazito nagle i nasilne. Istodobno, mediji upozoravaju i stvaraju sliku nespremnosti, pa i nemoći, suvremenih društava da se konstruktivno i uravnoteženo suprotstave međunarodnom terorizmu uz brižljivo čuvanje već postignute razine zaštite ljudskih prava i sloboda kao i njihovu daljnjem promoviranju i razvoju. Pritom treba spomenuti promjene u Velikoj Britaniji koje vode vrlo restriktivnom imigracijskom zakonu kao i cijelom nizu dodatnih sudskih mjera koje, jednom prihvaćene, umnogome mogu uzrokovati ograničavanje ili kršenje ljudskih prava i sloboda.

Treći problem sadašnje Europske Unije najčešće se naziva “opasnošću integracijskog zamora”. Nakon mahom uspješnog primanja u punopravno članstvo baltičkih i srednjoeuropskih zemalja, postavilo se pitanje koliko se Europska Unija treba širiti u budućnosti, pri čemu su Rumunjska i Bugarska dobile tu mogućnost, dok je sva oštrina pitanja iskrsnula kod mogućnosti prijama Turske (a manjim dijelom i Hrvatske ili trenutačno Makedonije). Iako svi važniji pokazatelji govore ne samo da je Europska Unija gotovo po

svim temeljnim parametrima ekonomskog razvoja napredovala kod svakoga od svojih idućih širenja, ipak se dinamiziranje toga širenja na istok unutar brojnih rasprava i analiza ispostavlja kao prerizično i potencijalno opasno za Uniju u cjelini (Zängle, 2004.). Nasuprot tome su tvrdnje kako upravo zbog nagomilanih problema (manjak radne snage, nedovoljno širenje tržišta, mogući izostanak novog investiranja unutar europskih kontinentalnih razmjera i tome sl.) Uniji i ne preostaje drugo nego da potraži novi poticaj dinamiziranja ukupnog procesa na udaljenim obodima svojih istočnih granica, pri čemu upravo Turska, u kombinaciji s pojedinim zemljama Jugoistočne Europe (a na dulji rok i sa svima njima), može postati ključnim generatorom novoga europskog razvoja.

I s tim u vezi se pokazalo da mediji (poglavito u nekim zemljama, primjerice Austriji) mogu znatno pridonijeti stvaranju nepovjerenja, pa i odbojnosti, kad je riječ o mogućem znatnijem širenju Europske Unije i to ponajprije aktualizirajući ne toliko političku i ekonomsku problematiku koliko onu vjersku, odnosno pitanje islama. S druge strane, u slučaju zemalja Jugoistočne Europe prevagnulo je nepovjerenje kad je posrijedi dugoročna i stabilna rekonstrukcija ovoga područja još uvijek opterećenog ratom i ratnim stradanjima; a pred kojim je zadaća uspostavljanja demokratskih institucija i procedura, podizanja opće učinkovitosti gospodarstva (uključujući za EU uvijek opterećujuću poljoprivrednu problematiku), te ponajprije puna suradnja s Haaškim sudom bez koje se, s pravom, nijeće mogućnost uspostavljanja trajne pacifikacije i suradnje u regiji.

Unutar toga šireg europskog konteksta moraju se smještati osnovni nalazi i analize koji slijede u tekstu. Svaki od navedenih problema, iako nije bio jednako aktualiziran u razdoblju naše primarne analize, svakako je bio okvir razumijevanja ili nerazumijevanja, pozitivnog ili negativnog stajališta o punopravnom uključenju Hrvatske unutar europskih integracijskih procesa (eksterno u smislu međunarodnog okruženja, ali i interno u smislu hrvatske javnosti). Ti problemi svakako nisu utjecali samo na medije i njihovo informiranje, nego i na stajalište šire javnosti. Kao što će se vidjeti, i hrvatski mediji, iako obuhvatno i redovito donose priloge o ovom za zemlju svakako najvažnijem pitanju, također izvještavaju počesto površno, dnevopolitički i dekontekstualizirano te stvaraju medijsku sliku koja je više plod stalne prisutnosti teme, a mnogo manje sustavnog i analitičkog pristupa.

2. Uvodne napomene

Pristupanje Hrvatske Europskoj Uniji jedan od najvećih vanjskopolitičkih događaja u posljednjih nekoliko godina u hrvatskim dnevnim novinama. To možda najbolje potvrđuje ukupan broj objavljenih tekstova u razdobljima koji su predmeti ove analize (pozitivan *avis* i odgoda pregovora) kad je u

ukupno četiri analizirana mjeseca 2004. i 2005. godine objavljeno ukupno 1523 teksta u tri analizirana dnevna lista (*Večernji list*, *Jutarnji list*, *Vjesnik*).¹ Pojednost koja se nikako ne smije izostaviti u analizi jest slučaj suradnje Hrvatske s Haaškim sudom što je, zbog optužnice protiv generala Ante Gotovine, postala jednom od najprisutnijih tema unutrašnje politike, iako to nije predmet ove studije.

Za razumijevanje opće problematike kao i odabranoga vremenskog okvira treba reći kako je 20. travnja 2004. predsjednik Vlade dr. Ivo Sanader od voditelja izaslanstva Europske komisije u Zagrebu Jacquesa Wunenbergera primio pozitivnu odluku Europske komisije o zahtjevu Hrvatske za punopravnim članstvom u Europskoj Uniji. Tomu je, dakako, prethodilo ispunjavanje upitnika s 4560 pitanja koje je tadašnji predsjednik Europske komisije Romano Prodi predao predsjedniku Vlade Ivici Račanu, 10. srpnja 2003. godine. Iste je godine, samo nekoliko mjeseci kasnije (9. listopada 2003.), premijer Račan uručio odgovore na upitnik Europske komisije. Nakon pozitivnog *avisa*, uslijedilo je mirno razdoblje hrvatsko-europskih odnosa, a 17. ožujka 2005. godine, iako je u Vladi i Ministarstvu europskih integracija postojao veliki optimizam, pregovori s Europskom Unijom nisu počeli kako se očekivalo, ponajprije radi, kako je istaknuto, nedovoljne suradnje sa Sudom za ratne zločine u Den Haagu (Haaški sud).

Svrha je ovog istraživanja utvrditi osnovne karakteristike u izvještavanju o Europskoj Uniji u dva navedena razdoblja. Htjeli smo, prije svega, propitati sljedeća pitanja:

1. Je li izvještavanje o Europskoj Uniji dominantna politička tema?
2. Kako su predstavljene gospodarske teme i sve aktivnosti gospodarstvenika, odnosno korištenje pretprijetnih programa?
3. Koji izvor informacija novinari najčešće donose, odnosno tko je nositelj izjava u novinarskim člancima?

Na temelju navedenih pitanja htjeli smo, također, potvrditi ili opovrgnuti hipotezu prema kojoj odabrani hrvatski tiskovni mediji u svome izvještavanju ponajprije ovise o političkim zbivanjima koja umnogome mogu utjecati (utječu) na kvantitetu, sadržaj, ton, tip diskursa te vrste izvještavanja. Potvrda te hipoteze nadalje bi upućivala na tvrdnju prema kojoj, bez obzira na iznimnu prisutnost problematike u odabranim trima hrvatskim novinama, ipak nema sustavnoga, kontinuiranog i analitičkog izvještavanja kojim mediji kontinuirano pripremaju hrvatske građane za postupan i dobro uhodan ulazak u Europsku Uniju, čime se ne bi samo stvorila snažnija javna potpora cjelokupnom procesu, nego bi se omogućilo i bolje djelovanje svih aktera.

¹ Autori se zahvaljuju Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija koje je za ovu analizu ustupilo svoju novinsku arhivu, posredovanjem agencije Presscut.

3. Metodološke napomene

U određivanju uzorka suočili smo se s nekoliko problema. Prije svega, bilo je nužno odrediti koje su najutjecajnije novine u Hrvatskoj i zašto je tako. Prema istraživanjima agencija² među najčitanije novine u Hrvatskoj ubrajaju se *Večernji list* i *Jutarnji list* koji imaju najveći doseg (*reach*), što je u metodologiji ukupan broj čitatelja koji pročitaju novine, ali ne moraju nužno istodobno biti i kupci. No, čitanost nekih novina nije pokazatelj utjecaja i riječ je zapravo o dvije posve različite kategorije. Oslanjajući se na reprezentativna istraživanja tvrtke GFK, odlučili smo analizirati izvještavanje o EU u dva najutjecajnja dnevna lista, a kao treći odabrali smo *Vjesnik*, koji unatoč tome što nije među prvih pet najutjecajnijih, ima veliki utjecaj u utjecajnoj – političkoj javnosti.³ Možda je vrijedno spomenuti da su analizirani dnevnicu nacionalnoga, a ne regionalnog karaktera, koji donose one događaje kojima se želi informirati cjelokupna čitateljska javnost.

1. *Večernji list* je najčitaniji hrvatski dnevni list. U gotovo je stopostotnom vlasništvu austrijske tvrtke *Styria*, profiliran kao polutabloid: odlikuje se kratkim tekstovima s prepoznatljivim jakim fotografijama i stalnim rubrikama komentara i stajališta.

2. *Jutarnji list* već nekoliko godina vodi bitku s *Večernjim listom* oko naklade i ukupnog dosega. List je u vlasništvu Europa Press Holdinga (EPH-a) i njemačkoga *Westdeutsche Allgemeine Zeitung* (WAZ-a) (koji je najveći novinski izdavač u regiji), a profiliran je slično kao *Večernji list*. I ovdje je riječ o polutabloidu. To nisu pokušavali opovrgnuti ni njegovi urednici. Dva mjeseca nakon pokretanja *Jutarnjega lista*, tadašnji zamjenik glavnog urednika Davor Butković je rekao: “Osnovna ideja bila je koristiti stilske značajke tabloida, poput ogromnih naslova, ali da sve to bude jako uredno, dakle tabloid propušten kroz kompjutorsku grafiku.” (Vilović, 2004.: 53).

3. *Vjesnik* je jedini dnevni list na nacionalnoj razini u vlasništvu države. Ima znatno manju čitanost od navedenih novina, ali po mišljenju većine medijskih stručnjaka to su najozbiljnije hrvatske dnevne novine, utjecajne u diplomatskim i političkim krugovima u Republici Hrvatskoj. Prema nekoliko objavljenih analiza, riječ je o vrlo ozbiljnom sadržaju koji nema polutabloid-

² PULS istraživanje čitanosti, 2. ožujka – 21. ožujka 2005.

³ Prema istraživanju GFK-a najutjecajnije/najbolje dnevne novine u Hrvatskoj su: *Večernji list* – 38%, *Jutarnji list* – 27%, *Slobodna Dalmacija* – 11%, *Novi list* – 6%, ostali – 5%. Iako je prema nekim podacima dnevni list *24 sata* na trećem mjestu prema broju prodanih primjeraka, istraživanje GFK-a pokazuje kako taj list građani istodobno ne ocjenjuju kao utjecajan (Izvor, GFK, Priopćenje za javnost, 9. studenoga 2005. Istraživanje javnog mnijenja na reprezentativnom uzorku građana starijih od petnaest godina (n = 1000); osobna anketa u kućanstvu, listopad 2005. godine).

nu opremu, kao što je slučaj s *Večernjim* i *Jutarnjim listom*. *Vjesnik* uz malu nakladu ima veliki doseg, ponajprije zbog tradicije dostupnosti tih novina u upravnim organizacijama i ostalim državnim institucijama, gdje je već cijeli niz godina *Vjesnik* dostupan većini zaposlenih.

U ovom je istraživanju, zbog potpunijeg uvida u stabilnost osnovnih odlika izvještavanja, bilo najprikladnije obuhvatiti mjesec dana prije i mjesec dana nakon događaja koje smo promatrali. U slučaju *avisa* od 20. ožujka 2004. do 20. svibnja 2004., odnosno pri odgodi pregovora od 17. veljače 2005. do 17. travnja 2005. godine. Tako smo mogli ispitati hipotezu *Izvjestavaju li novine o Europskoj Uniji sustavno tijekom promatranoga razdoblja ili je posrijedi uglavnom reakcija na događaj koji se nametne kao ključni u tom razdoblju*.

Budući da se analizirani mjeseci i podudaraju u jednom kraćem razdoblju, mogli smo usporediti izvještavanje u obje godine. U samom naslovu studije istaknuto je da smo analizu ograničili na dva vremenska razdoblja, bez pretenzija da obuhvatimo godišnji uzorak, pa je samim tim ovo i komparativna studija slučaja, a ne studija koja nudi potpuni prikaz višegodišnjeg izvještavanja o Europskoj Uniji. Istraživanje su provela dva istraživača uz promatranje voditelja dionice te trajni nadzor i provjeru kodiranja tekstova. Istraživačka matrica obuhvatila je ukupno 12 kategorija (*vrsta novina, stranica, tip članka, naslov, odnos naslova i sadržaja članka, tip naslova, izvori izjava, dominantne teme, okvir u odnosu prema tipu članka, okvir u odnosu prema novinarskom pristupu, stranka koja se spominje kao izvor koji se citira, tip grafičke ilustracije, te tip fotografije*). Jedinica analize je novinarski članak, a istraživanje je trajalo šest mjeseci.

4. Osnovne karakteristike izvještavanja: *avis* (razdoblje od 20. ožujka 2004. do 20. svibnja 2004.)

U razdoblju od 20. ožujka do 20. svibnja 2004. analizirano je ukupno 700 tekstova u kojima se piše o pregovorima hrvatske Vlade za pristup Europskoj Uniji, aktivnostima koje se odnose na prilagođivanje europskim standardima i *avisu*.

Vjesnik donosi najveći broj tekstova, 349 članaka, odnosno 49,9% od ukupnog broja članaka u navedenom razdoblju, *Večernji list* 189 članaka (27%) te *Jutarnji list* 162 članka (23,1%). Brojka od gotovo 350 tekstova analiziranih u *Vjesniku* dovodi nas do zaključka da su upravo te novine s visokom razinom pozornosti/učestalosti pratile i analizirale događaje koje smo istaknuli kao relevantne za ovu analizu. Iz statističke analize dobivamo podatke da je 72,3% članaka objavljeno na prvih deset stranica, odnosno, što je još značajnije, 53,9% objavljeno je na prvih pet stranica. Treba naglasiti i to

da je najviše članaka, gotovo 20%, objavljeno na drugoj stranici, a potom 12%, na trećoj stranici. Riječ je, dakle, o temama koje su u spomenutom razdoblju imale znatan odjek u medijskom prostoru nacionalnih dnevnika i, kako ćemo kasnije vidjeti, s obzirom na okvir koji im je pridodan, da je riječ o temama prikazanim afirmativno odnosno mobilizacijski.

4.1. Žanrovi

U ovom prvom dijelu analize najviše je zastupljeni žanr izvještaj sa 65,5%, a potom komentar s 14,9%. Svi ostali žanrovi zastupljeni su s manje od 10%⁴. Tu dominantnu zastupljenost izvještaja možemo obrazložiti prirodnom događaja o kojima je pisano u promatranom razdoblju, aktivnostima koje su prethodile dobivanju *avisa* te reakcijama nakon dobivenog *avisa*.

Najčešće je riječ o informacijama vezanima uz pregovore Vlade ili pregovaračkih timova s dužnosnicima Europske Unije te prenošenju izjava hrvatskih političara ili europskih dužnosnika o pozicijama Hrvatske za dobivanje *avisa*. Relativno visoka zastupljenost komentara uz izvještaj govori nam o samoinicijativi novinara da поближе objasne i rasvijetle događaje te upute javnost u značenje poduzetih aktivnosti koje se smatraju važnima u političkom životu nacije. Prema statističkim pokazateljima, najviše tih tekstova (65,4%) objavljeno je u *Vjesniku*, što još jednom potvrđuje da su te novine jedne od rijetkih koje objavljuju ozbiljniji i nepristraniji sadržaj.

Tablica 1: Pregled žanrova prema novinama – *avis* (%)

Žanr	Novine			Ukupno novine
	<i>Večernji list</i>	<i>Jutarnji list</i>	<i>Vjesnik</i>	
Izvještaj	72,0	69,2	60,5	65,6
Komentar	10,6	10,1	19,5	14,9
Intervju	4,8	8,8	4,3	5,5
Vijest	5,8	3,1	3,7	4,2
Analiza	2,1	4,4	4,3	3,7
Reportaža	1,6	3,8	2,9	2,7
Pismo čitatelja	1,6	0,6	1,7	1,4
Reakcije iz stranog tiska	1,1	0	1,7	1,1

N = 700

⁴ Intervju 5,4%, vijest 4,2%, analiza 3,7%, reportaža 2,7%, pismo čitatelja 1,4%, reakcije iz stranog tiska 1,1%, ankete 0,7% i ostale novinarske vrste 0,1%

U promatranom razdoblju intervju je zastupljen samo s 5,4%, što može djelovati iznenađujuće, jer je posrijedi relativno važna tema koja bi možda zahtijevala dulje novinarske vrste, ali moramo uzeti u obzir i ponovno napomenuti da je analiza provedena na dnevnim novinama koje tjedne priloge rezervirane za aktualne političke teme objavljuju samo u vikend-izdanjima, odnosno dvobroj-izdanjima. Također nije riječ ni o tiskovini koja izlazi jednom tjedno gdje je takva novinarska vrsta češće zastupljena.

4.2. Naslovi

Većina je medijskih istraživača suglasna u mišljenju kako u percepciji neke teme koju nam posreduju novine naslovi mogu imati veliku ulogu. To je osobito istaknuto kad čitatelj ne čita cijeli tekst – članak, nego se usredotočuje samo na naslove. Uvriježeno je mišljenje kako samo manji dio čitatelja zapravo pročita tekstove od početka do kraja i tako se uvjeri je li naslov u skladu sa sadržajem teksta, ili je samo riječ o običnoj manipulaciji. No, da bismo shvatili važnost naslova i čemu oni služe, moramo naglasiti kako novinari koji su napisali neki tekst najčešće ne određuju sami naslov, nego to radi urednik. Iako će kritičari teorija medijskih učinaka reći kako je upitna važnost naslova u procesu novinar – urednik – čitatelj, bilo bi posve pogrešno naslove olako shvaćati ili posve zanemariti njihovu važnost.

Naslovi su najčešće u izravnoj vezi sa sadržajem članka, što je i logično s obzirom na to da od 700 obrađenih članaka njih 677, odnosno 96,7% ima naslov informativnog karaktera. Povezujući te nalaze s novinama u kojima se naslovi pojavljuju, dobivamo da je *Vjesnik* objavio 49,5% članaka s informativnim naslovom, *Večernji list* 26,9%, a *Jutarnji list* samo 23,6%.

Začuđuje nalaz da je samo 0,3% naslova senzacionalističkog tipa, tj. ako bismo to izrazili apsolutnim brojevima, samo su dva naslova istraživači ocijenili kao senzacionalističko-diskriminirajuće, u suprotnosti sa sadržajem teksta, te u kojima se navodi ono čega u tekstu nema ili se krivo interpretira. U tim je člancima zapravo riječ o naslovima koji krivo interpretiraju sadržaj. Tako u *Večernjem listu* od 21. travnja 2004., na 3. stranici, u članku pod naslovom “Postajemo zemlja poželjna za ulaganje” iz teksta ne možemo iščitati da su se strani ulagači suglasili u tome da će Hrvatska postati poželjna zemlja za ulaganje, nego premijer Sanader izjavljuje: “... ulazak u punopravno članstvo dramatično će promijeniti međunarodni položaj Hrvatske i učiniti to da strani ulagači Hrvatsku dožive kao normalnu, demokratski zrelu europsku zemlju ...”.

4.3. Izjave

Novinari su u svom radu ponajprije orijentirani na neki događaj koji po pravilu nužno uključuje i neke osobe, pojedince – nositelje izjava – koji su ujedno i primarni izvor informacija. Sastavni dio svakoga novinarskog teksta su izjave različitih dužnosnika i stručnjaka, kao i brojni drugi službeni i neslužbeni izvori kojima se novinar koristi u svom radu. Naglašavajući izjave nekih političara, a ignorirajući istodobno suprotna mišljenja, novinar se može svjesno svrstati na jednu od strana, što u najgorem slučaju može dovesti i do ignoriranja osnovnih načela nepristranoga, poštenog i uravnoteženog izvještavanja.

Tablica 2: Pregled izvora izjava prema novinama – avis (%)

Izvor izjava	Novine			
	<i>Večernji list</i>	<i>Jutarnji list</i>	<i>Vjesnik</i>	Ukupno novine
Izjave hrvatskih političara i članova hrvatske uprave	13,2	15,4	13,8	14
Izjave ministara Europske Unije	6,9	8,0	8,3	7,9
Izjave predsjednika Vlade RH	6,3	9,9	7,2	7,6
Izjave visokih europskih dužnosnika	5,3	7,4	6,9	6,6
Izjave različitih imenovanih i neimenovanih dužnosnika Europske komisije	6,9	7,4	4,0	5,6
Izjave stručnjaka i analitičara	6,9	1,2	4,0	4,1
Izjave ministrice europskih integracija	2,6	3,7	3,7	3,4
Izjave ministra vanjskih poslova	1,6	4,9	2,0	2,6
Izjave predsjednika RH	1,6	2,5	2,0	2,0

N = 700

Izjave kao izvore informacija u ovoj smo analizi podijelili na nekoliko vrsta. Najčešće su se prenosile izjave hrvatskih političara, zastupljene u 14% članaka. Pod izjavama hrvatskih političara, podrazumijevane su izjave članova oporbenih stranaka i vladajuće stranke, a koje su se odnosile na aktivnosti Vlade vezane za pregovore, prilagodbene procese, te reakcije na stajališta europskih članica prema hrvatskim naporima za dobivanje pozitivnog *avisa* i kandidatskog statusa. U početku promatranog razdoblja (ožujak, 2004.) razvijena je vrlo žustra rasprava oko Protokola 7 među zastupnicima Hrvatske seljačke stranke (HSS) i Vlade, posebice s ministrom poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva. Tako *Večernji list* od 25. ožujka

2004. na 6. stranici prenosi izjavu Božidara Pankrećića, HSS-ova saborskog zastupnika: “Hrvatska vlada prekršila je Zakon o provođenju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU jer je pregovore o Protokolu 7 započela bez donesene platforme u Saboru za te pregovore”, i u *Vjesniku* od 27. ožujka 2004., stranica 9, Pankrećić izjavljuje da “Vlada uopće ne daje informacije o pregovorima, iako je riječ o iznimno važnim stvarima ...”.

Budući da je od izbora nove Vlade prošlo prvih 100 dana, mnogi su se političari osvrnuli na njezin rad u protekla tri mjeseca. *Vjesnik* je u nekoliko navrata objavljivao njihove izjave: “Milorad Pupovac (SDSS) navodi da je u svojih prvih sto dana Vlada imala i dobre i loše poteze. Dobri su politika prema manjinama, Haaškom sudu ... te politika približavanja EU” (1. travnja 2004., str. 12); “Predsjednik HSP-a, Anto Đapić smatra pak da je 100 dana Vlade prije svega obilježilo pretvaranje Vlade u veliko Ministarstvo vanjskih poslova jer su doslovno sve aktivnosti podređene dobivanju pozitivnog *avisa*, ma što to značilo” (31. ožujka 2004., str. 13). Nakon što je objavljen pozitivan *avis*, pripadnik vladajuće stranke, predsjednik Sabora Vladimir Šeks na zanimljiv se način osvrnuo na taj uspjeh: “Pozitivan *avis* je kruna političkog djelovanja ove, Sanaderove vlade i nastavak dobrog rada bivše, Račanove vlade na ispunjavanju kriterija za ulazak Hrvatske u Europsku uniju” (*Vjesnik*, 21. travnja 2004., str. 5).

Izjave ministara Europske Unije zastupljene su u 7,9% članaka, a odnose se uglavnom na dvije teme, Aktivnosti i pregovore hrvatske Vlade te Aktivnosti i pregovore na inicijativu Europske komisije ili jednog od povjerenstava Europske komisije. Tako Brian Cowen u *Večernjem listu* 17. travnja 2004., na str. 3 izjavljuje “Predviđeno je da ćemo se baviti (hrvatskom) aplikacijom za našeg predsjedanja te da ćemo donijeti odluku kako nastaviti dalje”, dok *Vjesnik* od 16. travnja 2004., na 1. stranici prenosi izjavu Michela Barniera: “Francuska cijeni sve rezultate i napore hrvatske Vlade u ispunjavanju kriterija te je potiče na daljnje aktivnosti što je jamstvo uspjeha i ulaska u Europsku uniju”.

Izjave predsjednika Vlade pojavljuju se u 7,6% članaka i ponajviše se odnose na Vladine aktivnosti i pregovore. *Jutarnji list* 26. ožujka 2004. na 6. stranici objavljuje izjavu Ive Sanadera: “Bila je to još jedna prigoda da premijerima i predsjednicima stranaka iz redova EPP-a izložim naša stajališta i očekivanja da će Europska komisija donijeti u travnju pozitivan *avis*”. Svojim izjavama, visoki europski dužnosnici uglavnom su se osvrtni na pripravnost Hrvatske za kandidaturu u Europskoj Uniji, tako Komisijin povjerenik Günther Verheugen kaže: “Države zapadnog Balkana imaju također perspektivu ulaska u EU, ali su one jako daleko od ispunjavanja političkih i gospodarskih kriterija. Zato za njih ne možemo imati jedan plan i nemoguće je predvidjeti kada će se njihova integracija dogoditi, s iznimkom Hrvatske”

(*Jutarnji list*, 4. svibnja 2004., str. 5). Slične su izjave pronađene u 6,6% članka.

I različiti imenovani ili neimenovani dužnosnici Europske komisije prenosili su u 5,6% članaka njezina stajališta o ispunjavanju kriterija Hrvatske za prijam u EU. *Jutarnji list* (1. travnja 2004., str. 7) prenosi jednu takvu izjavu Johannesa Swobode, zastupnika u europskom Parlamentu koji je pozvao sve da objektivno sude i oko suradnje s Haaškim sudom jer, kako je rekao: “Ponekad imam osjećaj da zemlje koje su se mučile s vlastitim zločinima sada podižu granice kriterija Hrvatskoj”.

Sa samo 4,1% zastupljene su izjave stručnjaka i analitičara o hrvatskom gospodarstvu, reformskim procesima i imperativima za usklađivanje različitih područja i legislative s onima u EU. Tako u izvještaju s okruglog stola *Uloga javne uprave u razvoju Hrvatske*, Katarina Ott, ravnateljica Instituta za javne financije ističe: “U procesu priključivanja EU javna uprava bit će ključna i što prije ona bude reformirana i postane učinkovitom, Hrvatska će biti spremnija za punopravno članstvo EU” (*Večernji list*, 5. svibnja 2004., str. 9). O usklađivanju pravnih propisa s europskim standardima dr. Jakša Barbić, predsjednik Hrvatskoga saveza udruga pravnika u gospodarstvu kaže: “Hrvatskom pravnom sustavu predstoje temeljite reforme – europeizacija hrvatskog prava i to vrlo brzo – gotovo kampanjskim pristupom, ... potrebno je čak oko 80.000 stranica pravnih propisa uskladiti s europskim” (*Večernji list*, 13. svibnja 2004., str. 15). O značenju pozitivnog *avisa* za kreditni rejting Hrvatske objašnjava Daniel Nevidal, ravnatelj brokerske kuće Interkapital: “Očekujemo da će obveznice sada biti vrlo stabilne i da će njihova cijena još malo porasti. No mislim da je za posljednji razvoj situacije oko hrvatskih obveznica važnije mišljenje Vijeća EU-a” (*Vjesnik*, 26. travnja 2004., str. 39).

Najveći broj članaka (252), međutim, ne prenosi sadržaj s jasno naznačenim izvorom informacija, no to je razumljivo s obzirom na to da je većina tih članaka u obliku komentara ili kratkih izvještaja koji prenose samo osnovne informacije.

4.4. Teme o kojima se izvještava

Najčešće je zastupljena tema o aktivnostima i pregovorima koji se poduzimaju ili vode na inicijativu vlasti Republike Hrvatske. Ta je tema zastupljena s 35,9%, a najčešće se pojavljuje u *Vjesniku*. Visoku zastupljenost navedene teme možemo objasniti događajima prije i poslije *avisa* koji su dominirali u analiziranom razdoblju. Pod aktivnostima i pregovorima općenito, podrazumijevali smo akcije koje su poduzimali članovi Vlade i predsjednik Republike, pogotovo prije objave *avisa*, reakcije na dobiveni *avis* te procjene i komentare o spremnosti za početak pregovora o ulasku u EU. To

možemo potkrijepiti člancima sljedećih naslova: “Sanader s Pattenom o proširenju EU” (*Vjesnik*, 23. ožujka 2004., str. 4) “Dobili smo potporu nekoliko premijera za približavanje EU” (*Jutarnji list*, 26. ožujka 2004., 6. str.), “Žužul: Očekujemo jasnu preporuku Bruxellesa” (*Večernji list*, 15. travnja 2004., str. 3), “Predsjednik Republike Mesić danas u posjetu Portugalu” (*Jutarnji list*, 5. travnja 2004., str. 2).

Tablica 3: Pregled dominantnih tema prema novinama – avis (%)

Teme	Novine			
	<i>Večernji list</i>	<i>Jutarnji list</i>	<i>Vjesnik</i>	Ukupno novine
Aktivnosti i pregovori općenito – inicijativa vlasti RH	31,7	40,1	36,1	35,9
Aktivnosti i pregovori općenito – inicijativa jednog od povjerenstava Europske komisije	15,3	14,8	12,3	13,7
Prilagodba poljoprivrede	11,6	12,3	8,6	10,3
Ostalo	11,1	5,6	10,9	9,7
Prilagodba gospodarstva – gospodarske teme i kreditni rejting	7,9	5,6	10,0	8,4
Aktivnosti oko uhićenja generala Gotovine, puna suradnja s Haagom	7,4	6,2	8,0	7,4
Prilagodba hrvatskoga zakonodavstva, regija, javne uprave, pravosuđa te pitanje manjina i ljudskih prava	5,8	7,4	5,2	5,9
Aktivnosti i pregovori općenito – reakcija oporbe	4,8	4,3	4,3	4,4

N = 700

Znatna je, također, zastupljenost teme aktivnosti i pregovori općenito – inicijativa nekog od povjerenstava Europske komisije, Parlamenta ili članica EU-a. Pod ovom temom su se podrazumijevali tekstovi u kojima su davane izjave dužnosnika Parlamenta Europske Unije, poput onih u kojima predsjednik Europske komisije, Romano Prodi kaže: “Hrvatska vrlo brzo napreduje i sustiže ostale” (*Večernji list*, 2. travnja 2004., str. 2) ili su se najavljivale aktivnosti Parlamenta vezanih za Hrvatsku u naslovima poput “Europski parlament u srijedu raspravlja o hrvatskoj molbi” (*Vjesnik*, 26. ožujka

2004., str. 2) te u kojima se najavljuje neka akcija od strane članica EU-a poput članka “Nizozemska ratificirala SSP⁵” (*Jutarnji list*, 8. svibnja 2004., str. 5).

Prilagodba poljoprivrede jedna je od tema koja je relativno visoko zastupljena (10,3%). Tu je najviše riječ o pitanjima vezanim uz Protokol 7: kako će potpisivanje spomenutoga Protokola utjecati na poljoprivredu u Hrvatskoj, te reakcije oporbenih stranaka na pregovore vezane uz uvozne kvote prehrambenih proizvoda. Može se ustvrditi da je poljoprivredno pitanje u razdoblju prije i nakon *avisa*, osim onoga političkog, bilo u žiži interesa hrvatske čitalačke javnosti. Najveći broj tekstova (52) na tu temu objavljen je kao izvještaj. Uspoređujući kako su koje novine obradile tu temu, dolazimo do zaključka da su se *Večernji list* i *Jutarnji list* najviše osvrnuli na reakcije oporbe, pogotovo HSS-a, na poteze pregovaračkog tima pri dogovoru oko uvoznih kvota s EU-om, što možemo potkrijepiti primjerima poput: “Grobari hrvatske poljoprivrede” (*Večernji list*, 3. travnja 2004., str. 32); “Pankretić: Poljoprivreda je žrtvovana za pozitivan *avis*” (*Večernji list* 18. travnja 2004., str. 2); “Odbačena interpelacija HSS-a u vezi Vladinih pregovora o Protokolu 7 s EU” (*Jutarnji list*, 3. travnja 2004., str. 6); “Zlatko Tomčić tužit će Vladu Ustavnom sudu zbog Protokola 7” (*Jutarnji list*, 5. travnja 2004., str. 3).

Vjesnik je po pravilu najviše pratio sam tijekom pregovora oko potpisivanja Protokola. “Treći krug pregovora o Protokolu 7 u idućih tjedan dana” (30. ožujka 2004., str. 2), “Treći krug pregovora o Protokolu 7” (5. travnja 2004., str. 4); “Nastavljeni pregovori o Protokolu 7 – Čobanković: Borimo se za što povoljniju poziciju” (7. travnja 2004., str. 3); “Parafiran Protokol 7: Nema opasnosti od povećanog uvoza hrane u Hrvatsku” (17. travnja 2004., str. 4).

Gotovo 10% tekstova nije bilo moguće podvesti pod neku određenu temu pa su kodirani unutar kategorije “ostale teme”. Tipičan su primjer tih tekstova članci pod naslovom: “Dvije trećine župnika u Hrvatskoj za ulazak u EU” (*Jutarnji list*, 10. travnja 2004., str. 47), “I balkanske će Pepeljuge nešto ušičariti širenjem Europske unije na istok” (*Vjesnik*, 17. travnja 2004., str. 37), “Uspjeh Hrvatske – uspjeh svih u regiji” (*Večernji list*, 22. travnja 2004., str. 6) u kojima se određena grupacija očituje o značenju *avisa* za Hrvatsku, odnosno u kojima se naznačuje značenje *avisa* za cjelokupnu regiju.

S 8,4%, odnosno peta po redu zastupljenosti, jest tema prilagodbe gospodarstva – gospodarske teme i kreditni rejting. Takav rejting govori nam da su promatrano razdoblje ponajviše obilježile političke teme, a to potkrepljuju i nalazi o izjavama gdje se najčešće pojavljuju izjave hrvatskih političara, dok su izjave hrvatskih gospodarstvenika zabilježene samo u 1,3% članaka. Promatrajući učestalost te teme po novinama, opet u prvi red izbija *Vjesnik* s

⁵ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.

59,3%, slijedi ga *Večernji list* s upola manje, odnosno 25,4% dok je u *Jutar-njem listu* zabilježeno samo 15,3% članaka. U većini članaka proteže se zajednička nit vodilja: Hrvatska je funkcionirajuća tržišna ekonomija daleko ispred ostalih zemalja u regiji (Zapadni Balkan), međutim, naglašavaju se i kronični nedostaci kao npr. “Komisija je ustvrdila ... kad je riječ o gospodarstvu, najveći je problem iznimno loše stanje u pravosuđu i korupcija.” (*Vjesnik*, 21. travnja 2004., str. 4).

Nastavljajući se na prethodnu problematiku, predsjednik Chirac istaknuo je da “... francuski gospodarstvenici imaju problema s hrvatskom birokracijom.” (*Vjesnik*, 8. travnja 2004., str. 10) i ministar gospodarstva Branko Vukelić dijeli isto mišljenje: “Sve analize potvrđuju da su birokratske barijere najveća prepreka ulaganjima” (*Vjesnik*, 25. travnja 2004., str. 25) Također, može se ustvrditi da je zajedničko stajalište u većini članaka, kako nam predstoji ozbiljan i velik posao i da ulaskom u EU neće nestati svi naši problemi, pa tako Brendan Butler, predsjednik udruge poslodavaca u Irskoj, kaže: “članstvo u EU ne jamči gospodarski uspjeh” (*Vjesnik*, 7. svibnja 2004.). Slično komentira u *Vjesniku* od 20. travnja 2005., str. 10, novinar Zvonimir Vodopija “Slijede godine napornog rada da se zemlja izvuče iz ekonomske recesije i vanjskog duga, da se prilagodi europskim standardima i održi političku stabilnost”.

Tema aktivnosti oko uhićenja generala Gotovine, puna suradnja s Haagom, zastupljena je u 7,4% članaka, a najviše je članaka u obliku izvještaja i komentara. Ta je tema ponajviše inicirana budući da je suradnja s Haaškim sudom jedan od presudnih kriterija za donošenje pozitivnog mišljenja Komisije o Hrvatskoj. Tako u *Jutar-njem listu* od 15. travnja 2004. na 5. stranici, glasnogovornik povjerenika Günthera Verheugena izjavljuje kako će razgovor što ga je povjerenik jučer imao s Carlom del Ponte, s obzirom na to da je suradnja jedan od najvažnijih kriterija za sam *avis* “sasvim sigurno pomoći da Komisija donese odluku o tome”.

Istodobno, Nizozemska i Velika Britanija uvjetuju ratifikaciju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) što bržim rješavanjem “slučaja Gotovina”, i u tome smislu smatraju presudnim što će reći glavna haaška tužiteljica: “Velika Britanija i Nizozemska koje nisu dovršile ratifikaciju Sporazuma o pridruživanju i suradnji Hrvatske s EU, dosljedno ponavljaju kako je pozitivna ocjena haaške tužiteljice o suradnji s Hrvatskom uvjet za pozitivno mišljenje” (*Vjesnik*, 15. travnja 2004., str. 2). Nakon objave pozitivnog *avisa* tema je također aktualna jer u tekstu *avisa* stoji da “Hrvatska suradnja s Međunarodnim kaznenim sudom za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji popravila se uočljivo u posljednjih nekoliko mjeseci” (*Vjesnik*, 25. travnja, str. 12). No, “Europska komisija smatra suradnju s Haagom područjem na kojem Hrvatska mora još mnogo raditi i to ne samo uz generala Gotovinu kojeg

Hrvatska, stoji u *avisu*, mora pronaći i izručiti Haagu” (*Vjesnik*, 25. travnja 2004., str. 4).

Prilagodba hrvatskog zakonodavstva, regija, javne uprave, pravosuđa te pitanja manjina i ljudskih prava kao tema pojavljuje se u 5,9% članaka, a kad analiziramo u kojim su novinama obrađene te teme, nalazimo da je *Vjesnik* objavio 43,9% članaka na tu temu, *Jutarnji list* 29,3% i *Večernji list* 26,8%. Na stanje u pravosuđu osvrnuo se Jacques Wunenberger, šef izaslanstva Europske komisije u Hrvatskoj koji je istaknuo da je reforma pravosuđa iznimno zahtjevna zadaća koju Hrvatska mora uspješno završiti: “Ako se pokaže da se stanje u pravosuđu popravlja, Hrvatska ima veće izgleda za pristup Europskoj uniji”. (*Vjesnik*, 7. svibnja 2004., str. 4). Naslov “Glomazna i skupa javna uprava” u *Večernjem listu* na 30. stranici upućuje na potrebu reformiranja i tog segmenta u skladu s pravnim i institucionalnim okvirima Europske Unije, a u članku se navodi i kako je “javna uprava ključna za rast ili pad bruto društvenog proizvoda, a ujedno i za efikasnije i ranije priključivanje Europskoj Uniji”.

Iako prevladavaju izjave hrvatskih političara, tema Aktivnosti i pregovori – reakcija oporbe zastupljena je u samo 4,4% članaka, a kad se promatra u odnosu prema udjelu stranaka koje se najviše spominju u člancima, osim vladajuće stranke, Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) s 5,3%, druga po zastupljenosti je Hrvatska seljačka stranka (HSS) s 4%, te Socijaldemokratska partija (SDP) s 1,7%. Velik broj članaka posvećen je reakciji HSS-a na Vladine pregovore oko Protokola 7: “Zaprepašćuje neprimjerna reakcija premijera Ive Sanadera na HSS-ovu interpelaciju o radu Vlade. Naime, istom smo htjeli upozoriti Vladu da krši zakon, ali joj i dati zraka u pregovorima s EU-om oko Protokola 7” rekao je Zlatko Tomčić, predsjednik HSS-a (*Vjesnik*, 28. ožujka 2004., str. 7). Socijaldemokratska partija (SDP) zastupljena je u onim člancima kad se govori koliko je bivša, Račanova Vlada, učinila na približavanju EU i dobivanju pozitivnog *avisa*, pa tako u jednoj izjavi i sam Ivica Račan, predsjednik SDP-a komentira stanje nakon *avisa*: “Tvrdio sam da ćemo dobiti *avis* i dobili smo ga. Bio sam optimist jer sam znao da je Vlada, na čijem sam čelu bio, dobro obavila posao, a taj je posao bio nužan da do *avisa* Europske komisije dođe.” (*Jutarnji list*, 21. travnja 2004., str. 3).

4.5. Okviri – novinarski pristup temi

“Okvir djeluje tako da odabire i ističe jedna, a prikriva druga obilježja stvarnosti na način koji kazuje dosljednu priču o problemima, njihovim uzrocima, moralnim implikacijama i rješenjima” (Entman, 1993.: 77-78). Okviri su zapravo rezultat djelovanja kroz strukture i rutinske postupke novinara i urednika. Pojmom okvira koristimo se da bismo analizirali pristup

novinara temi i ukupni dojam koji tekst ostavlja na čitatelja, uvažavajući pritom naslov, sadržaj teksta, prijelom, opremu fotografije, citiranje izvava.

Mobilizacijsko-afirmativnim okvirom interpretiraju se svi tekstovi u kojima većina navedenih elemenata nije dvojbena niti upitna s profesionalnog ili etičkog stajališta. Diskriminirajući okvir pak upućuje na to da je riječ o eklatantnom primjeru kršenja novinarskih načela i pravila struke. Informativan okvir pokazuje da je riječ o tekstu koji se temelji na izvještajnom pristupu, dok se evaluacijski odnosi na tekstove u kojima se donose analize, komentari, izjave, ali sa svrhom objašnjenja pozadine nekog događaja ili društvenog procesa.

Kako bi se što točnije odredio okvir pojedinog članka, moguće okvire u kojima se članak pojavljuje istraživači su podijelili u dvije skupine. Prva skupina definira okvir kao informativan, evaluacijski, a ako se pojedini članak nije mogao podvesti pod navedena dva, naznačeno je da je okvir teško odrediti. Druga skupina definira okvir kao mobilizacijsko-afirmativan i diskriminirajući te onaj koji je teško odrediti.

U informativni okvir ubrojeno je 67% članaka, u evaluacijski 32,1% dok je samo 0,9 onih kojima je teško odrediti okvir. U analizi drugog seta okvira zabilježeno je 95,1% mobilizacijsko-afirmativnih članaka, diskriminirajućih 1% i 3,9% za koje je teško odrediti okvir.

4.6. Stranka koja se pojavljuje u tekstovima kao izvor informacija

U sadržaju 602 članka (86%) uopće se nisu spominjale stranke. HDZ (Hrvatska demokratska zajednica) pojavljuje se u 5,3% članaka čija je tema uglavnom (61,1%) Aktivnosti i pregovori općenito – inicijativa vlasti Republike Hrvatske, a nešto manji dio (18,1%) Aktivnosti oko uhićenja generala Gotovine, odnosno “puna suradnja s Haagom”. Slijedi Hrvatska seljačka stranka (HSS) s 4%, ponajviše vezana uz temu Prilagodba poljoprivrede i Aktivnosti i pregovori – reakcija oporbe. Stranka Socijaldemokratska partija (SDP) zastupljena je u 1,7% članaka i to većinom u onih koji se bave temom Aktivnosti i pregovori – reakcija oporbe.

5. Odgoda pregovora – osnovne karakteristike izvještavanja (razdoblje od 17. veljače 2005. do 17. travnja 2005.)

U posljednjih nekoliko godina, teško da je neka politička tema bila toliko dominantna kao pristupanje Hrvatske Europskoj Uniji. Ukupni broj objavljenih tekstova mjesec dana prije i poslije odgode pregovora – 823 – umnogome nadmašuje neke druge jake političke događaje o kojima se proteklih godina izvještavalo u trima analiziranim dnevnim novinama. Ovdje valja na-

glasiti kako je analiza bila ograničena na ona pitanja koja su se izravno odnosila na pristup Hrvatske Europskoj Uniji. Stoga nisu istraživani tekstovi o NATO-u, ili neke interne aktivnosti u sjedištu Europske komisije u kojima se nije spominjala Hrvatska. Analiza također nije obuhvatila tekstove u kojima se govori o nekim segmentima privatnog života državnih dužnosnika (pogotovo o ministrici vanjskih poslova i europskih integracija). Konačno, tema generala Ante Gotovine nije promatrana na unutarnjopolitičkoj razini. Iz analize su izostavljeni tekstovi o političkim stajalištima pojedinih političara o tom problemu, kad iz teksta jasno ne proizlazi da je tema vezana uz odnos s EU-om. Posve je sigurno da bi obuhvaćanjem ovih tema ukupan broj tekstova bio znatno veći, ali to bi umanjilo valjanost interpretacije predstavljenosti dominantnih tema.

Najviše tekstova u ovom je razdoblju objavljeno u *Vjesniku* (40%), potom u *Jutarnjem listu* (31,3%), te u *Večernjem listu* (28,7%). U apsolutnim brojevima razlika između *Vjesnika* i *Večernjeg lista* je 93 teksta, odnosno 11,3%. Na prvih deset stranica u svim analiziranim novinama objavljeno je čak 63,7% od ukupnog broja tekstova, a od toga na prve tri stranice 34,3%. Ti visoki postotci možda najbolje govore o pretežno političkoj predstavljenosti teme s obzirom na to da se upravo na tim stranicama nalaze političke rubrike, unutarnja politika i događaji dana, a to su uz prvu i zadnju stranicu ujedno i najatraktivnije prelomljene novinarske stranice. Za navedene prve novinarske stranice specifične su prije svega kratke vijesti koje se nalaze na drugoj stranici s lijeve strane u svim dnevnim novinama.

Na trećoj stranici najčešće se nalazi *šlager* – tema (vijest) dana o kojoj se opširnije piše, a nerijetko i na $\frac{3}{4}$ cijele stranice. Na prvim stranicama, dakle, najčešće se objavljuju vijesti te izvještaji, a nerijetko i vrlo kratki komentari, ako se radi o nekoj kompleksnijoj temi ili o događaju od posebne važnosti. Za drugu stranicu karakteristična je još jedna forma – *on line* anketa, odnosno komentari čitatelja. To su izrazito kratke forme gdje čitatelji najčešće komentiraju određene događaje. Tip članka važan je za interpretaciju jer upućuje na opći okvir u kojem se predstavlja određena tema. Poželjno je, naime, da uz izvještajne novinarske vrste, novinari o važnijim temama izvješćuju i kroz analitički diskurs (komentari, osvrti, analize). U tim zahtjevnijim formama, novinari objašnjavaju pozadinu nekog događaja, odnosno prikazuju sve aspekte koji mogu biti važni za čitatelja i stvaranje njegova stajališta.

Iako u Hrvatskoj još nije provedeno istraživanje o stvarnim učincima medija i utjecaju medijskog sadržaja na formiranje stajališta građana, pretpostavljamo da se građani u svom svakodnevnom informiranju oslanjaju i na komentare. To je osobito izraženo u čitatelja koji više od ostalih konzumiraju medije, pogotovo političari, diplomati, članovi upravnih organizacija i, konačno, medijski istraživači koji posebnim analizama sadržaja i analizom

diskursa istražuju sadržaj nekog teksta do najmanjih pojedinosti. Mišljenja komentatora trebala bi biti osobito kritična jer su oni, između ostalog, i poznavatelji procesa stvaranja različitih politika, odnosa na političkoj sceni i rada državnih službenika. No, oni također mogu biti politički instrumentalizirani kad, oslanjajući se na neprovjerene izjave anonimnih izvora, zapravo sudjeluju u političkim procesima kojima je svrha manipulacija i nekritična predstavljenost tema javnosti. Komentari uvijek izazivaju komentare onih o kojima se piše, a autori nastoje provocirati one o kojima pišu i izazvati reakciju, iako ona najčešće izostaje. Tako nitko nije reagirao na dolje navedene citate iz komentara, iako su neki od njih doslovno prozivali odgovorne osobe.

“Dan kad je Vijeće ministara odlučilo odgoditi pregovore s Hrvatskom ostat će u povijesti modernog hrvatskog kapitalizma zabilježen kao “crna srijeda”!, (Ratko Bošković, *Jutarnji list*, 23. ožujka 2005., str. 16);

“Problem nije Europa jer ona nas doista čeka, pitanje je jedino kad ćemo dostići njihove standarde i ući u pregovore koliko toliko ravnopravno umjesto da nam se već sutra u pregovorima o ribarskim kvotama, na primjer, servira ponuda tipa “ne tražite previše, a gdje vam je Gotovina” (Miroslava Rožanković, *Vjesnik*, 12. ožujka 2005., str. 76);

“Jasno je da nikome iz političke elite neće pasti na pamet podnijeti ostavku zbog osobne odgovornosti vezano uz zaustavljanje Hrvatske na putu prema EU. Jasno je da će se u Hrvatskoj nastaviti dogovorna politika kroz koju će politički moćnici, štiteći svoje moćne konkurente, štiti vlastitu sinekuru i poziciju. A Hrvatska će zahvaljujući bezglavoj eliti i dalje glavinjati i lutati europskim bespućima povijesne ne(ozbiljnosti) ...” (Ivan Zvonimir Čičak, *Jutarnji list*, 19. ožujka 2005., str. 37);

“U Hrvatskoj je situacija politički upravo idealna: proeuropska Vlada, proeuropski Predsjednik Republike, proeuropski Sabor, proeuropska opozicija. Ali o Europi svi šute!” (Sanja Modrić, *Jutarnji list*, 15. travnja 2005., str 18).

Izvještavanje o Europskoj Uniji – odgoda pregovora prikazana je u dnevnim novinama ponajprije kroz vijesti (31%) i izvještaje (23,8%), ali i kroz relativno visok postotak ekspancijskih novinarskih formi. Objavljeno je 13,6% komentara i 14,3% analiza. Tom postotku valja pridodati i 6,9% člana koji su preneseni iz stranog tiska.

To su također najčešće komentari ili analize, koji su od velike važnosti jer gotovo uvijek donose izjave i ocjene stranih diplomata ili stručnjaka o Hrvatskoj. *Vjesnik* je objavio 42 teksta iz stranih novina (73,7% od svih čla-

naka iz stranog tiska), a znatno manje objavio je *Jutarnji list* (9), te *Večernji list* (6). *Vjesnik* između ostalog donosi najviše izvještaja (27,4% ukupnog broja tekstova u *Vjesniku*), pisma čitatelja (4,6%), i analiza (17,3%). *Večernji list* najviše tekstova ima samo u *on line* anketi (5,1%), a *Jutarnji list* u vijestima (38,4%), te u komentarima (16,3%).

Iako je najviše komentara u ovom razdoblju objavljeno u *Jutarnjem listu*, treba naglasiti kako je općenito govoreći, *Vjesnik* imao najprofesionalniji pristup temama, koji se očitovao i u velikom broju objavljenih tekstova iz stranih novina. U listopadu 2004. godine Gordana Vilović analizirala je sadržaj *Vjesnika*, *Jutarnjeg lista*, *Novog lista*, *Slobodne Dalmacije* i *Večernjeg lista*. “Nije nikakvo iznenađenje ako kažemo da je u listopadu 2004. godine, najveći broj komentara i pisama čitatelja na temu odnosa Hrvatska – EU objavljen u *Vjesniku*. *Vjesnik* je dnevni list koji je oduvijek bio doživljen kao provladin list, prilično skromne naklade i financijske potpore koju je imao (i još uvijek ima). Ustvrdimo li da je *Vjesnik* pratio svaki Vladin napor i korak prema EU, valja onda reći da ugledna *Vjesnikova* komentatorska pera nisu štedjela Sanadera. Naprotiv, bilo je više kritički intoniranih tekstova prema Vladi nego prema Carli del Ponte.” (Vilović, 2005.: 192).

Hrvatski komentatori, neovisno iz kojih novina dolaze – privatnih ili državnih, pokazuju iznimno poznavanje i razumijevanje europskih integracijskih procesa i iskazuju argumentiranu kritiku spram Vladinih odluka i “neiskrenosti” politike prema Haaškom sudu, što će – kako je dobro predvidjela većina komentatora/kolumnista – rezultirati odgodom početka pregovora. (Vilović, 2005.: 194).

5.1. Naslovi

Kad je posrijedi izvještavanje o Europskoj Uniji, uglavnom dominiraju korektni, informativno-afirmativni naslovi. Zanimljivo je da smo u čak 56 tekstova (6,8%) mogli susresti naslove koji nisu u skladu sa sadržajem članka. Takvih su naslova najviše imali *Jutarnji list* i *Vjesnik*, a znatno manje *Večernji list*.

Ipak, kao što smo naglasili, izvještavanje o Europskoj Uniji prikazano je preko informativnih naslova kojih ima čak 97%, a u samo 2,4% tekstova možemo govoriti o dvosmislenim naslovima koji su u načelu diskriminirajući. U pregledu distribucije tih naslova prema novinama vidljivo je kako je najviše informativnih naslova objavio *Vjesnik* (98,2%), za kojim slijedi *Jutarnji list* (96,1%) te *Večernji list* (96,4%). Kod senzacionalističkih naslova mnogo su manje postotne razlike (*Večernji list* 2,7%, *Jutarnji list* 3%, a *Vjesnik* 1,8%). Urednici se takvim naslovima koriste u nekoliko slučajeva. Prije svega, ako je riječ o nekom intervjuu ili izvještaju s konferencije za novinare gdje neki od sugovornika koristi medije kako bi se suprotstavio političkom

neistomišljeniku. Zbog komercijalnih razloga urednici često objavljuju takve naslove, iako je to etički vrlo upitno.

Drugi slučaj, u kome se pokušavaju diskreditirati politički neistomišljenici, uglavnom je u opremi komentara. Sljedeći primjeri su u tome smislu osobito indikativni: “Del Pontine batine učvrstile Savez za Europu” (*Vjesnik*, 19. veljače 2005., str. 77); “I četnička zasjeda za 17. ožujka” (*Večernji list*, 25. veljače 2005., str. 12); “Antieuropske poruke detroniziranih intelektualaca” (*Vjesnik*, 3. ožujka 2005., str. 34); “Sa zamusanim se jajima u Europu ipak ne može” (*Večernji list*, 6. ožujka 2005., str. 41); “Europski cinizam vraća ratne uspomene” (*Večernji list*, 8. ožujka 2005., str. 16); “Da nema Gotovine, EU bi već nešto izmislila” (*Jutarnji list*, 12. ožujka 2005., str. 1); “Anto Đapić: Vlada je činila sve da ponizi Hrvatsku” (*Večernji list*, 21. ožujka 2005., str. 12).

5.2. Tip izjava

Kao što je pokazalo ovo istraživanje, kad novinari nemaju dobre (i brze) izvore informacija, objavljuju izjave anonimnih osoba, u ovom slučaju visokih izvora Europske Unije, da bi tako postali ekskluzivni u odnosu prema ostalim novinama. No, taj je pristup u izvještavanju o EU najčešće pokazivao kako su dobivene informacije bile posve krive ili, u najmanju ruku, nedosljedne i nepotpune.

Rezultati pokazuju kako je u *Vjesniku*, *Večernjem listu* i *Jutarnjem listu* u najvećem broju tekstova riječ o tipovima članaka u kojima ne postoji jedna dominantna osoba koju se citira, a nerijetko se izjave i ne prenose, nego novinar svoj rad temelji na nekom drugom pristupu razradi teme (najčešće vlastiti uvidi i informiranost). U čak 30% tekstova nema izjava ili se one pojavljuju u samo jednoj desetini nekog teksta, pa samim time nisu jasno naznačene. To može biti znak i evaluacijskog pristupa, kad se naglašava osvrt ili komentar nekog događaja bez izravnog poticaja od strane neke osobe. Slijede izjave hrvatskih političara (članova pozicije i opozicije), ali koji nisu državni dužnosnici (13,4%). Od takvih izjava po oštini izdvajamo sljedeću: “Hrvatski diplomati i predstavnici u Europi trebaju prestati lagati i nakon toga ćemo vratiti vjerodostojnost hrvatskih vlasti i politike koja je jedini krivac za odgodu pregovora” (Dragutin Lesar, šef kluba HNS-a, *Jutarnji list*, 12. ožujka 2005., str. 13).

Slijede izjave visokih europskih dužnosnika, predstavnika EU-a (11,8%). Najviše su pozornosti privlačile izjave Olija Rehna, povjerenika Europske Unije za proširenje. One su predstavljane u rangu izjave Predsjednika Vlade ili Predsjednika Republike, uvijek na najjačim novinarskim stranicama uz sugestivnu opremu teksta. Budući da su najčešće posrijedi vrlo kratki tekstovi, nerijetko su istaknute samo kraće izjave poput sljedeće: “Građani EU

pate od umora od proširenja ... skeptici su prema daljnjem širenju Unije” (Oli Rehn, povjerenik EU za proširenje, *Vjesnik*, 15. travnja 2005., str. 4).

Novinari su često citirali izjave nižih europskih dužnosnika i to kao izjave anonimnih osoba (9,2%). Od hrvatskih dužnosnika objavljeno je najviše izjava predsjednika Stjepana Mesića (6,1%), nešto manje predsjednika Vlade Ive Sanadera (5,1%). Slijede izjave brojnih stručnjaka i analitičara (4,7%), anketa građana (3,3%), izjave ministara EU-a (3%). Iznenadujuće je što su izjave ministricе vanjskih poslova i europskih integracija objavljene u samo 2,7% tekstova. Na samom začelju nalaze se izjave Carle del Ponte (1,8%).

Za ovo je istraživanje bilo osobito vrijedno doznati koliko se često izvještava o europskim ili hrvatskim gospodarstvenicima. Politički i gospodarski aspekti priključivanja EU teme su koje vrlo često srećemo na novinskim stranicama pa je bilo očekivano da će zbog važnosti tema biti zastupljen velik broj izjava stručnjaka i gospodarstvenika. Izjave europskih gospodarstvenika citiraju se u samo 1,2%, dok su izjave hrvatskih gospodarstvenika još rjeđe (1,1%). Osobito su zanimljive izjave hrvatskih gospodarstvenika i ekonomskih stručnjaka. Njihove se izjave u “mirna” politička vremena vrlo rijetko citiraju, ali kad neprovjereni anonimni izvori donose ekskluzivne informacije o statusu Hrvatske i mogućoj odgodi pregovora, novinari se okreću analitičarima i gospodarskim stručnjacima, što dovodi do niza izjava koje variraju od posve pesimističnih do vrlo optimističnih. Ovi podatci ujedno potvrđuju tezu da je EU u medijima predstavljena kao političko pitanje, a tek onda kao gospodarska tema.

Dok su financijski analitičari iznosili teorijske modele o povezanosti političke situacije i ekonomskih uvjeta (kao što je ilustrirano s dalje navedena prva tri citata), predstavnici poslodavaca i direktor jedne brokerske kuće vrlo su jednostavnim izjavama dali relativno optimističan pogled u budućnost. Njihova su stajališta potvrđena tekstovima iz stranog tiska u kojima se također govori o mogućim implikacijama političkih događaja na ekonomsku situaciju i kreditni rejting, što ilustrira prilog iz *Deutsche Welle* kao posljednji citat u nizu.

“U slučaju dugotrajnije odgode pregovora posljedice bi bile negativne, a vidjele bi se u padu stranih ulaganja i skupljem zaduživanju države i poduzeća. Posljedica bi bila usporavanje gospodarskog rasta” (Danijel Nestić, analitičar ZABE, *Vjesnik*, 14. ožujka 2005., str. 4);

“U slučaju dugotrajne odgode pregovora, rejting agencije bi s vremenom vjerojatno smanjile hrvatski kreditni rejting, što bi poskupilo zaduživanje države i otežalo servisiranje duga” (Goran Šaravanja, analitičar CAIB-a, *Vjesnik*, 14. ožujka 2005., str. 3);

“Sumnjam da bi se kraća odgoda pregovora odrazila na proračun, država se ionako sve više orijentira na zaduživanja na domaćem tržištu” (Hrvoje Stojić, analitičar Hypo Alpe Adria banke, *Vjesnik*, 14. ožujka 2005., str. 3);

“Ništa se dramatično neće dogoditi u Hrvatskoj ako pristupni pregovori s Europskom unijom ne počnu 17. ožujka” (Đuro Popijač, glavni direktor HUP-a, *Vjesnik*, 14. ožujka 2005., str. 5);

“Strani investitori ne povlače se s tržišta niti rasprodaju dionice, već čekaju” (Marin Hrešić, direktor brokerske kuće Fima vrijednosnice, *Vjesnik*, 15. ožujka 2005., str. 11);

“Hrvatska kao kandidatska zemlja već je atraktivna za strane investicije, jer postoji povjerenje ulagača ne samo u političku i gospodarsku stabilnost zemlje već u provedbu reforme, a među financijskim stručnjacima u svijetu za sada prevladava očekivanje da će Hrvatska uskoro ispuniti sve uvjete koji omogućavaju otvaranje pregovora i članstvo u Europskoj Uniji.” (*Deutsche Welle*, prema *Vjesnik*, 22. ožujka 2005., str. 70).

5.3. Pregled tipa izjava prema novinama

Tablica 4: Pregled izvora izjava prema dnevnim novinama – odgoda početka pregovora s EU-om 2005. (%)

Izvor izjave	Novine			
	<i>Jutarnji list</i>	<i>Večernji list</i>	<i>Vjesnik</i>	Ukupno novine
Izjave ministara EU-a	3,9	2,5	2,7	3
Izjave visokih europskih dužnosnika	13,6	9,3	12,2	11,8
Izjave Carle del Ponte	1,6	2,1	1,8	1,8
Izjave predsjednika RH	7,4	6,4	4,9	6,1
Izjave Predsjednika Vlade	6,2	4,2	4,9	5,1
Izjave MVPEI-a	2,7	2,1	3,0	2,7
Izjave hrvatskih političara	12,4	13,1	14,3	13,4
Anketa građana	1,6	6,4	2,4	3,3
Izjave europskih gospodarstvenika	0,8	0,8	1,8	1,2
Izjave hrvatskih gospodarstvenika	0,8	2,1	0,6	1,1
Izjave hrvatskih anonimnih izvora	1,6	1,3	1,8	1,6
Izjave stručnjaka i analitičara	4,7	4,2	5,2	4,7
Izjave razl. dužnosnika EU / anonimni izvori	10,9	11,4	6,4	9,2
Nema izjava	26,4	27,5	34,7	30,0
Ostalo	3,5	3,8	2,7	3,3

N = 823

5.3.1. Izjave u *Vjesniku*

U pregledu tipa izjava prema novinama nekoliko je zanimljivih nalaza. *Vjesnik* su novine u kojima je objavljeno najviše tekstova bez izravno citiranog izvora informacija (34,7% svih tekstova objavljenih u *Vjesniku*). Znatna razlika u odnosu prema ostalim novinama vidi se i u citiranim izjavama hrvatskih političara kojih ima 14,3%. No, prema našem mišljenju, najvažniji podatak o izjavama u novinama, odnosi se na izjave stručnjaka i analitičara, kojih je najviše objavljeno upravo u *Vjesniku* (5,2% u odnosu prema ukupnom broju tekstova u tom listu). *Vjesnik* se od ostalih dnevnih novina razlikuje i po izjavama različitih dužnosnika EU/visokih izvora, uglavnom anonimnih, a objavljeno ih je u prosjeku 4% manje nego u *Večernjem listu* i *Jutarnjem listu*.

5.3.2. Izjave u *Večernjem listu*

Osnovna razlika *Večernjeg lista* u odnosu prema *Jutarnjem listu* i *Vjesniku* je u broju tekstova u kojima su dominantne izjave – ankete građana. One čine 6,4% ukupnog broja tekstova ovih novina. Istodobno je objavljeno manje izjava visokih europskih dužnosnika (9,3%), nego u *Jutarnjem listu* i *Vjesniku*, a zabilježen je i najmanji broj izjava Predsjednika Vlade (4,2%), ministrice vanjskih poslova i europskih integracija (2,1%), te izjave stručnjaka i analitičara (4,2%). Istodobno, *Večernji list* je citirao najviše izjava različitih dužnosnika EU/anonimnih visokih izvora (11,4%), kao i izjava hrvatskih gospodarstvenika (2,1%).

5.3.3. Izjave u *Jutarnjem listu*

Rezultati pokazuju da su visoki europski izvori najviše citirani u *Jutarnjem listu* (13,6% ukupnog broja tekstova koje su objavile ove novine). Potom slijede izjave Predsjednika Republike (7,4%), izjave Predsjednika Vlade (6,2%), kao i izjave ministara EU-a (3,9%).

Najcitiraniji hrvatski dužnosnik bio je predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić i upravo je to list koji je najviše citirao njegove izjave. Ovdje ne donosimo analizu diskursa koja bi otkrila na koji se način piše o svim navedenim akterima čije se izjave citiraju budući da smo se ponajprije usmjerili na osnovne trendove u izvještavanju, a ne na izjave osoba koje se pojavljuju u procesu stvaranja vijesti. Ipak, prilikom obrade tema o kojima se izvještava uputit ćemo na neke karakteristične tipove izjava.

5.4. Dominantne teme

Kroz predstavljenost i zastupljenost neke teme najčešće možemo prepoznati uređivačku politiku novina koje promatramo. Kao što smo već istaknuli, jedno od osnovnih obilježja izvještavanja u hrvatskim dnevnim novinama jest reakcija na događaje, u našem slučaju dominantno politički događaj. No, izvještavanje o Europskoj Uniji ne mora biti isključivo politički događaj ako se prikazuju ponajprije drugi aspekti. U poslovnim dnevnim novinama obično se pretpostavlja da će naglasak biti na gospodarsko-financijskom aspektu, što ipak ponajviše ovisi o uređivačkoj politici. Dakle, novinari u svom radu ne moraju uvijek reagirati na neki događaj, nego mogu i primjenom proaktivnog pristupa sami isticati teme za koje smatraju da su važne za čitatelja. Prema našoj analizi, o EU se najviše izvještava kroz politički pristup, pri čemu se djelomice zanemaruje gospodarski. Posljedica toga ne mora biti samo opća neinformiranost čitatelja, nego, primjerice, i članova javne uprave o dostupnim pretpripravnim fondovima, što može rezultirati smanjenim opsegom iskorištenosti fondova.

U vrijeme odgode pregovora samo su dvije teme bile dominantne i u znatno većem postotku prisutne u odnosu prema ostalim temama koje smo promatrali. Aktivnosti i pregovori (55,7%) te suradnja s Haaškim sudom i aktivnosti oko uhićenja generala Gotovine (21,6%). Tek na trećem mjestu nalazi se tema prilagodba gospodarstva (6,6%), a iskorištenost međunarodnih novčanih programa kao teme pojavljuje se samo 20 puta (2,4%). Donosimo nekoliko ilustracija iz tekstova objavljenih u *Vjesniku* krajem ožujka 2005., dakle nakon odgode početka pregovora.

“Zbog nepostojanja institucionalnog okvira kakav traži Europska komisija novcem iz pretpripravnih pregovora EU Hrvatska se najvjerojatnije neće moći koristiti ove godine, doznajemo u Ministarstvu financija.” (*Vjesnik* 23. ožujka 2005., str. 4);

“Stručnjaci upozoravaju da će Hrvatska pri povlačenju sredstava iz pretpripravnih fondova problema imati i sa slabom pripremom projektne dokumentacije i nedefiniranim pravnim okvirom. Dosad se kao problem iskristalizirala, upozoravaju oni, i slaba koordinacija među ministarstvima” (*Vjesnik*, 24. ožujka 2005., str. 54);

“U Hrvatskoj predstavlja problem to što ni stručna javnost ne zna dovoljno o nepovratnim fondovima EU, pa poduzetnici ne znaju kako dobiti sredstva iz njih”, (*Vjesnik*, 24. ožujka 2005., str. 54).

Tablica 5: Pregled tema prema novinama – odgoda početka pregovora s EU-om 2005. (%)

Tema	Novine			
	<i>Jutarnji list</i>	<i>Večernji list</i>	<i>Vjesnik</i>	Ukupno novine
Aktivnosti oko pregovora – inicijativa RH	61,6	54,7	51,7	55,7
Aktivnosti oko pregovora – reakcija oporbe	3,1	4,2	5,8	4,5
Prilagodba zakonodavstva, regija i uprave	1,6	0,4	0,9	1
Suradnja s Haaškim sudom – uhićenje Ante Gotovine	17,8	24,6	22,5	21,6
Prilagodba gospodarstva	5,8	5,9	7,6	6,6
Hrvatski jezik u EU	0,8	0	1,5	0,9
Prilagodba poljoprivrede	1,2	2,1	1,8	1,7
Inicijative dužnosnika EU/ ocjene aktivnosti	0,8	1,3	2,4	1,6
Iskorištenost pretpripravnih fondova i ostalih fondova	2,7	3,4	1,5	2,4
Ostalo	3,5	2,5	2,4	2,8

N = 823

U distribuciji triju dominantnih tema prema novinama nema veće razlike. No, izraženi postotci pokazuju kojim temama list posvećuje najviše novinskog prostora. Aktivnosti i pregovori općenito – inicijativa Republike Hrvatske, u svim su trima novinama tema o kojoj se najviše izvještavalo, no u pregledu ukupnog broja objavljenih tekstova prema novinama vidimo kako je razlika između *Jutarnjeg lista* i *Vjesnika* gotovo 10% u korist prvih novina. To nam govori da urednici većinu novinskog prostora posvećuju aktivnostima Vlade i hrvatskih dužnosnika u procesu pridruživanja EU, a tek onda svim ostalim aspektima. U slučaju *Vjesnika* primjećujemo nešto manji broj tih tekstova, ali zato puno bolju zastupljenost ostalih tema koje su od velike važnosti za Hrvatsku u analiziranim društvenim procesima.

Suradnja s Haaškim sudom i aktivnosti oko uhićenja generala Gotovine u svim je trima novinama druga tema po dominantnosti, a *Večernji list* je u 24,6% tekstova izvještavao o tom problemu u kontekstu EU, dok je kod *Jutarnjeg lista* zastupljenost nešto niža (17,8%). Nakon ovih dviju primarno političkih tema, na trećem su mjestu, prema broju objava, novinski tekstovi o prilagodbi gospodarstva. Dok su dva po profilu slična dnevna lista, *Jutarnji list* i *Večernji list*, objavili 5,9% odnosno 5,8% tekstova, kod *Vjesnika* je prilagodbi gospodarstva posvećen veći prostor, 7,6% ukupnog broja tekstova objavljenih u toj tiskovini. Pritom je nužno naglasiti kako su se ti tekstovi objavljivali po pravilu nakon odgode pregovora, a vrlo rijetko u razdoblju koje je prethodilo odluci iz Bruxellesa. Kod ostalih tema također nema većih

odstupanja, ali valja istaknuti kako je *Vjesnik* više pozornosti posvećivao temama kao što su: problem hrvatskoga jezika u EU, te različite inicijative dužnosnika EU-a i njihovim ocjenama aktivnosti hrvatske Vlade.

5.5. Okviri u kojima se izvještava

Iako je posrijedi dominantna politička tema koja je predstavljena u novinama polutabloidnog profila (*Jutarnji list*, *Večernji list*), izvještavanje o Europskoj Uniji bilo je korektno budući da se u samo dva teksta može govoriti o kršenju novinarskih standarda i profesionalnih kriterija. Čak ni u razdoblju nakon odgode pregovora nije bilo tekstova u kojima se vrlo jasno želi nekoga diskriminirati.

Kad govorimo o općem pristupu izvještavanju, dakle o informativnom i evaluacijskom okviru, postoje razlike između *Jutarnjeg lista* i *Večernjeg lista*, i *Vjesnika*. Analiza je pokazala kako se *Jutarnji list* i *Večernji list* ponajprije temelje na izvještajnom okviru koji daje prednosti vijestima i izvještajima, reakcijama na događaj, uz brojne citate i izjave. Tako je u ovim novinama gotovo istovjetan postotak informativnih tekstova (72% : 72,1%), a isti je slučaj kod evaluacijskog okvira (27,5% : 27,1%). Za razliku od ovih dviju najčitanijih dnevnih novina, u *Vjesniku* je u 60,5% tekstova riječ o informativnom okviru, ali je zato daleko više objavljeno u evaluacijskom (38,9%).

5.6. Stranke o kojima se izvještava

U svakom se politički dominantnom događaju može očekivati i to da će medijsku pozornost privlačiti i političke stranke koje se pojavljuju kao akteri, pogotovo kad je riječ o prvorazrednom problemu koji se jednako odnosi na obje političke razine (unutrašnju i vanjsku). No, u 90,5% tekstova stranke se uopće ne pojavljuju kao inicijatori ili nositelji nekih akcija ili izjava. U preostalih 9,5% ne može se govoriti o nekoj dominantnoj stranci. SDP se pojavljuje u 2,3%, HSP 1,9%, a HDZ 0,9%. Sve ostale stranke spominju se u manje od 1%, što smatramo statistički neznačajnim. O prvoj stranci (SDP) najviše se izvještavalo u *Jutarnjem listu* (3,1%), o HSP-u u *Večernjem listu* (3,4%), a o HDZ-u također najviše u *Večernjem listu* (1,3%).

6. Zaključno razmatranje

Naša ukupna analiza govori u prilog tome da je tema punopravnog pridruživanja Hrvatske Europskoj Uniji izrazito prisutna u odabranim dnevnim novinama te da pozitivni (*avis*) ili negativni tijek pregovaranja (njegova od-

goda) ne utječe bitno ne samo na broj članaka nego i na njihovu formalnu opremljenost, jednako kao i karakter naslova, temeljnih okvira, korištenih izvora te opći način izvještavanja. S obzirom na to može se zaključivati dvojako. S jedne strane, prema našoj analizi mediji sugeriraju da je opći smjer zemlje temeljno i bez svake sumnje okrenut integracijskim procesima, i u tome smislu odabrane novine uglavnom dobro informiraju o toj općoj orijentaciji. S druge, pak, strane, može se zaključiti da su teme vezane uz pridruživanje postale dijelom svakodnevnih novinarske rutine u sva tri dnevnika. Naime, unutarnji i vanjski događaji i inicijative, vezani uz ovu problematiku vrlo su brojni pa se tema i po samoj inerciji nameće.

Obje tvrdnje imaju svoje uporište u osnovnim rezultatima analize. Bez obzira na razliku u profilu novina kad se govori o razlikama o izvještavanju, više je riječ o nijansama nego bitnim razlikama, što govori da je praćenje procesa pridruživanja Hrvatske Europskoj Uniji tema koja nije samo etablirana, nego medijski i politički provjerena. Samim time, nameće se kontinuiran i relativno uravnotežen odnos prema toj problematici, bez većih odstupanja koja bi mogla dovesti u pitanje kvalitetu i povjerenje u izvještavanje svakih od novina. Ipak, u oba analizirana razdoblja *Vjesnik* se ističe kao tiskovina koja znatno veću pozornost posvećuje ne samo procesu pridruživanja Europskoj Uniji, nego i analitičkim te osobito evaluacijskim aspektima problematike i time čuva reputaciju novinarski najprofesionalnijeg dnevnika u zemlji.

Osobito ohrabruje činjenica što sva tri lista toj dominantnoj temi hrvatskih medija pristupaju prije svega informativno, što se može zaključiti analizom naslova. Ovakav karakter naslova u sve tri tiskovine premašuje 95% u oba analizirana razdoblja pa je, sukladno tome, broj onih diskriminirajućih ili senzacionalističkih relativno zanemariv (otprilike 2%). Zadovoljstvo donekle pomućuje činjenica što u oba navedena razdoblja postoji relativno velik broj naslova koji nemaju svoje utemeljenje u sadržaju članka. Kao što se moglo i očekivati, njihov je broj znatno veći za vrijeme odgode pregovora (6,8% od ukupnog broja analiziranih članaka) kad je trebalo izvještavati brzo i kad je tema izrazito zaokupljala pozornost javnosti.

Pri obradi problematike odnosa Hrvatske i Europe prevladavaju vijesti i izvještaji. Ta druga novinarska vrsta izrazito je bila zastupljenija u prvome analiziranom razdoblju koje je karakterizirala detaljnost informiranja i koncentracija na pojedinosti. Ipak, u oba se razdoblja u relativno visokoj mjeri pojavljuju i ekspanzijske vrste od kojih prednjači komentar – počesto i inozemni – i to u otprilike 14% članaka u oba razdoblja. Zanimljivo je primijetiti kako se veći broj analiza pojavio u vrijeme vezano uz odgodu pregovora kad su novine pokušale dati procjenu posljedica za Hrvatsku (kratkoročnih i dugoročnih) ako bi odgoda potrajala. Sve tri novine upravo u tome razdoblju posežu za stručnjacima i njihovim prosudbama, što nije bio slučaj u

tolikoj mjeri za vrijeme dobivanja *avisa*. Očito je tek visoka složenost tadašnjeg odnosa Hrvatske i Europske Unije ponukala tiskovine da zapitaju za stručno mišljenje u znatno većoj mjeri nego što to inače čine.

Prema zastupljenosti tema, prema očekivanju, prevladavala je ona o tijeku pregovora bilo da je inicijativa dolazila od hrvatske strane ili Europske Unije. Ipak, u drugome analiziranom razdoblju, njezina se prisutnost očekivano penje na 55% od svih objavljenih članaka, iako je i u prvome vrlo visoka (36%). Dakako, u drugom razdoblju naglo raste i prisutnost teme suradnje s Haaškim sudom i izručenja generala Gotovine, što je navedeno kao ključni razlog tada nastale krize, ali ipak ne onoliko koliko bi se moglo pretpostaviti. Naime, postotak se sa 7,4% penje na 21%. Još se jednom potvrđuje da je važnost procesa pridruživanja tolika da je dnevno-politički događaji kao temu naglašavaju i čine još prisutnijom.

Međutim, ukupni spektar tema vrlo je sužen, tako da dominiraju politički aspekti cijelog procesa, dok se ostalima ni u kome slučaju ne posvećuje dovoljna pozornost. Za vrijeme dobivanja *avisa* donekle se nametnula tema prilagodbe poljoprivrede (10% analiziranih članaka) koja u drugom razdoblju gotovo nestaje. Niska pozicioniranost gospodarskih tema u oba razdoblja osobito zabrinjava (8,4 odnosno 6,6% od ukupnog broja članaka). Prilagodba hrvatskog zakonodavstva, regija, javne uprave, pravosuđa te pitanja manjina i ljudskih prava kao tema pojavljuje se samo u 5,9% članaka u prvome razdoblju, dok mu se u drugome, očito zbog već navedenih razloga, ne pridaje veća pozornost – iako je još uvijek riječ o najhitnijim zadaćama ukupne prilagodbe zemlje. Osobito upozorava činjenica vrlo slabog obavještanja o (nei)skorištenosti postojećih međunarodnih pretprijetnih i ostalih programa.

Kad je posrijedi odnos Hrvatske i Europske Unije, izrazito prevladava politička problematika pa ne čudi što u oba navedena razdoblja postoji visoka podudarnost pojavljivanja pojedinih dužnosnika. U najvećem broju slučajeva nositelji izjava su hrvatski političari osim predsjednika Republike i predsjednika Vlade (u otprilike 14% članaka u oba analizirana razdoblja), a slijede ih visoki dužnosnici Europske Unije (7,9 u prvom, odnosno 11,8% u drugom razdoblju), te predsjednik Vlade, odnosno predsjednik Republike. Stručnjaci i analitičari pojavljuju se vrlo rijetko (u 4 – 5% analiziranih članaka) dok su gospodarstvenici gotovo rijetkost (samo nešto više od 1% u oba razdoblja). Gotovo 30% članaka donosi izjave bez jasnog navođenja izvora, što osobito zabrinjava i dovodi u sumnju vjerodostojnost izvještavanja. Analiza je također pokazala da stranke nisu imale znatnijeg udjela u definiranju odnosa prema Europskoj Uniji unutar navedenih novina u oba razdoblja.

Zaključno možemo reći da, prema analizi triju najutjecajnijih hrvatskih dnevnih novina, u izvještavanju o Europskoj Uniji dominira politička problematika. S druge strane, zanemaren je cijeli niz tema, osobito onih gospodarskih. Iako mediji vrlo intenzivno informiraju o toj problematici, izostaje

sustavniji te osobito analitičko-evaluacijski aspekt. Ipak, relativno mala odstupanja u oba navedena razdoblja govore u prilog mišljenju da primarna važnost te teme nije upitna te da je dnevno-politička zbivanja naglašavaju. U tome smislu Hrvatska se i prema ovoj analizi može definirati kao posttranzicijska zemlja, čiji pragmatični odnos prema procesu pridruživanja (u smislu iscrpne pripreme i prilagodbe za punopravno članstvo te korištenje svih pogodnosti procesa) donekle kasni. Svestrano i analitičko informiranje o svim aspektima toga procesa, te poglavito o sustavnim mjerama i posljedicama koje ga podrazumijevaju, nesumnjivo predstavlja jednu od temeljnih zadaća medija u Hrvatskoj.

Literatura

- Dragojević, Sanjin; Kanižaj, Igor; Žebec, Ivana, 2004.: Medijska analiza odabranih tiskovina na temu stranih poduzetnika u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja*, (13)1-2: 97-122.
- Dragojević, Sanjin, 1999.: Multikulturalizam, interkulturalizam, transkulturalizam, plurikulturalizam: suprotstavljeni ili nadopunjući koncepti, u: *Kultura, etničnost, identitet* (Jadranka Čačić-Kumpes, ur.), Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 77-90.
- Entman, R. M. 1993.: Framing: toward clarification of a fractured paradigm, *Journal of Communications*, (43) 4: 51-58.
- Entman, R.M., 1990.: Modern racism and the image of blacks in the local – television news, *Critical Studies in Mass Communication*, 7: 332-45.
- Kellner, Douglas, 2005.: *Media Spectacle and Crisis of Democracy: Terrorism, War and Election Battles*. Paradigm, Boulder, Co.
- MacCornick, Neil, 2005.: *Who is Afraid of European Constitution?* Imprint Academy, Exeter.
- Manfred B. Steger, 2005.: *Globalism: Market Ideology Meets Terrorism*. Rowman and Littlefield, Lanham.
- Schlesinger, Philip, 1993.: Wishful thinking: cultural politics, media, and collective identities in Europe, in: *Media in Global Context*, Arnold, London, 67-78.
- Vilović, Gordana, 2005.: Stajališta o Europskoj uniji u hrvatskom dnevnom tisku, *Analiza Hrvatskog politološkog društva, FPZ*, Zagreb, 187 – 197.
- Vilović Gordana, 2004.: Etički prijepori u *Globusu* i *Nacionalu* 1999. – 2000., *Politička misao*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
- Zängle, Michael, 2004.: From euphoria to fatigue? European Integration online Papers (EIoP) Vol. 8 (2004) No. 5; <http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-005a.htm>, 25.3.2006.

Sanjin Dragojević
Igor Kanižaj
Ivana Žebec

*EUROPEAN UNION IN CROATIAN DAILIES: AVIS –
POSTPONING NEGOTIATIONS*

Summary

Croatia's EU accession has been covered in Croatian dailies as one of the pivotal foreign-policy events of the past several years judging by the number of the pertinent texts in the periods covered by this analysis (the positive *avis* and the *postponement of the negotiations*): in the four studied months in 2004 and 2005, a total of 1,523 texts in the three analyzed dailies (*Večernji list*, *Jutarnji list*, *Vjesnik*) were identified. Regardless of the differences in the profile of these dailies, there are no significant differences in reporting, which shows that the process of Croatia's EU accession is not only a popular topic but also utilized by the media and politics. The content analysis of the three Croatian dailies confirms that the European Union is presented within a political framework, while a whole array of other related topics has been neglected in the coverage.

Key words: European Union, content analysis of daily newspaper, croatian media

Mailing address: Sanjin Dragojević, Fakultet političkih znanosti, Lepušićeva 6, HR 10000 Zagreb. *E-mail:* sdragojevic@fpzg.hr

Mailing address: Igor Kanižaj, Fakultet političkih znanosti, Lepušićeva 6, HR 10000 Zagreb. *E-mail:* ikanizaj@fpzg.hr

Mailing address: Ivana Žebec, Institut Ivo Pilar, Marulićev trg 19/1, HR 10 000 Zagreb. *E-mail:* izebec@pilar.hr